

En analys av den geografiska inkomstojämlikheten i Sverige 1991–2017

Matz Dahlberg, Sebastian Kohl & Che-Yuan Liang

An Analysis of the Geographic Income Inequality in Sweden 1991–2017

This article studies the income polarisation between urban and rural areas in Sweden and how this polarisation has changed between 1991 and 2017. Using individual-level data covering the entire population over the entire period, we find that income differences are mainly driven by differences between municipalities with varying degrees of urbanisation rather than differences between urban and rural areas within municipalities. Rural municipalities have lower incomes than the more urban municipalities, and the income gap has increased over time. A higher degree of urbanisation in the municipality is associated with higher incomes and better income development in both the more urban parts of the municipality and its rural areas. When we compare the income development between urban and rural areas within municipalities, we find that while income levels were indeed lower in rural areas in 1991, the entire gap had been closed by 2017. The findings suggest that studies about the urban-rural cleavage lines are geography-sensitive, and that equalising policies should aim for differences between regions and municipalities rather than differences within municipalities.

Introduktion

Inkomstpolarisering mellan stad och land, mätt som skillnaden i inkomstnivåer mellan dessa geografiska storheter, är ett fenomen som varit framträdande i såväl samhällsdebatten som forskningen under de senaste åren. Den uppmärksamhet som getts polariseringen ska förstås utifrån det faktum att en ökande polarisering kan påverka regional utveckling, social sammanhållning

Matz Dahlberg och Che-Yuan Liang är verksamma vid Institutet för bostads- och urbanforskning och National-ekonomiska institutionen, Uppsala universitet; Sebastian Kohl är verksam vid JFK Institute at Free University Berlin. E-post: matz.dahlberg@ibf.uu.se; sebastian.kohl@fu-berlin.de; che-yuan.liang@ibf.uu.se

och politiska processer i samhället. Exempelvis har nyligen genomförda studier kopplat regional polarisering (mellan framgångsrika storstäder och småstäder/ landsbygdsområden) med uppgången av populistiskt röstbeteende (Adler & Ansell 2019). Att förstå dessa klyftor är avgörande för att främja en mer rättvis och hållbar samhällsutveckling.

Även om studier har visat att den geografiska inkomstojämlikheten har ökat (se t.ex. Massey m.fl. 2003, Reardon & Bischoff 2011, Moretti 2012, Storper 2018, Diamond & Moretti 2021 och Gaubert m.fl. 2021 för studier på huvudsakligen data från USA men även med evidens från andra länder samt Enflo 2016, Nordin 2020, Boverket 2023 och Henning m.fl. 2023 för studier på svenska data), så vet vi väldigt lite om hur inkomstpolariseringen mellan stad och landsbygd ser ut i Sverige och hur dessa geografiska skillnader har utvecklats över tid.

Ett problem då man ska studera denna typ av inkomstpolarisering är dock vilka geografiska enheter man ska jämföra. Vad utgör "stad" och vad utgör "land"? I denna studie kommer vi att använda olika definitioner på "stad" respektive "land" och specifikt undersöka om den största inkomstpolariseringen finns mellan stad och land inom en kommun eller mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad. Vi kommer också att studera hur utvecklingen sett ut från 1991 och närmare tre decennier framåt.

Att reda ut denna fråga är viktigt, inte minst ur ett policyperspektiv. Om det existerar en (ökande) inkomstpolarisering mellan stad och land indikerar det att det finns ett behov av riktade politiska åtgärder och investeringar för att stödja landsbygdsutveckling och hantera de unika utmaningar som landsbygdssamhällen står inför. Men för att de riktade politiska åtgärderna ska vara effektiva krävs att beslutsfattarna vet mellan vilka geografiska enheter som inkomstpolariseringen är som störst. Är det mellan stad och land inom en kommun krävs antagligen olika kommunalt initierade satsningar, medan stora skillnader mellan kommuner eller regioner med olika urbaniseringsgrad antagligen kräver statliga insatser i form av statsbidrag eller andra, mer specifika och riktade, regionala satsningar.

Den undersökning som ligger närmast vår studie är Martin Nordins analyser av inkomstskillnaderna mellan stad och land från 2020. I den studien delas Sverige in i ett stort antal geografiskt indelade områden, eller rutor (250 × 250 meter i tätorter och 1 000 × 1 000 meter på landsbygden), baserade på en unik punkt för respektive ruta. För varje ruta beräknas sedan befolkningstätheten, aggregerad till en cirkel runt punkten med en radie av 15 kilometer. Därefter jämförs den geografiska ojämlikheten mellan rutor baserat på deras percentilrankade befolkningstäthet (från rutan med den minsta befolkningstätheten, den mest "rurala rutan", till rutan med den största befolkningstätheten, den mest "urbana rutan"). Nordin (2020) finner att inkomsterna tydligt följer den percentilrankade befolkningstätheten: ju lägre befolkningstäthet, desto lägre

inkomster. I de mest glesa delarna, med en population motsvarande 15 procent av Sveriges totala befolkning, är den disponibla inkomsten cirka 10 procent lägre än i riket. Motsvarande siffra för förvärvsinkomsten är 20 procent. Han finner också att inkomstgapet mellan stad och land har ökat mellan 1990 och 2017.

Den metodologiska ansatsen som används i Nordin (2020) innebär att den jämförelse som görs inkluderar skillnader såväl mellan rutor som befinner sig i kommuner med olika urbaniseringsgrad som rutor som befinner sig inom samma kommun (oavsett kommunens urbaniseringsgrad). Till skillnad från Nordin (2020) undersöker vi hur mycket av de geografiskt betingade skillnaderna som beror på skillnader mellan stad och land inom en kommun och hur mycket som beror på skillnader mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad. Kunskap om detta är viktigt ur ett policyperspektiv. Såvitt vi vet har ingen studie tidigare jämfört inkomstskillnaderna mellan stad och land inom kommunerna. Inte heller finns det någon tidigare studie som visar hur inkomstskillnaderna mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad har förändrats över tid. Mer generellt verkar det vara förvånansvärt få studier som följer inkomster över lång tid i dimensionen stad och land.

Den andra typen av studier som ligger nära vår artikel är de som genomför analyser på inkomstskillnader mellan regioner (Enflo 2016; Henning m.fl. 2023). Det huvudsakliga resultatet från dessa studier är att inkomstskillnaderna mellan regionerna har ökat sedan 1980-talet, framför allt pådrivet av storstadsregionerna. Dessa studier gör dock ingen tydlig uppdelning i stad-land-dimensionen.

För vår analys använder vi ett datamaterial som täcker hela den svenska befolkningen på årsbasis för perioden 1991–2017. Vi kommer fram till fyra huvudsakliga resultat. För det första finner vi, då vi jämför inkomstnivåerna i grannskap som ligger i centralorter med grannskap som ligger på landsbygden respektive i tätorter, att inkomsterna är lägre i tätorterna och på landsbygden än i centralorterna. För det andra finner vi, då vi beaktar att inkomstnivåerna skiljer sig åt mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad och genomför motsvarande jämförelse mellan stad och land inom kommuner, att inkomstnivåerna visserligen var lägre på landsbygden 1991 men att hela gapet hämtats in 2017.

För det tredje finner vi, då vi jämför kommuner med olika urbaniseringsgrad, att landsbygdskommuner har lägre inkomster än de mer urbana kommunerna, och att skillnaden har ökat över tid. En högre urbaniseringsgrad i kommunen förknippas med högre inkomster och bättre inkomstutveckling i såväl de mer urbana delarna av kommunen som på dess landsbygd. Vi ser också att landsbygdens inkomstutveckling är bättre än dito i de mer urbana områdena vid varje given urbaniseringsgrad, detta trots en sämre befolkningsutveckling. Avfolkning på landsbygden i kommunerna med mest landsbygd har drabbat centralorterna i dessa kommuner mest inkomstmässigt.

För det fjärde, och slutligen, finner vi även ett positivt samband mellan urbaniseringsgrad och inkomstförändringen över perioden 1991–2017 då vi genomför analyserna på regionnivå, med uppemot 30 procentenheters skillnad mellan regionerna med starkast respektive svagast inkomstutveckling. Viss tendens till geografisk klustring finns då de regioner som har en låg urbaniseringsgrad och en svagare inkomstutveckling ligger i Norrland, Värmland och regioner i Småland (Kronoberg och Kalmar).

Data

Vi använder data på individnivån från databaserna RTB (registret över totalbefolkningen) och LISA (longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier) vilka finns tillgängliga via SCB (Statistiska centralbyrån). Det datamaterial vi har tillgängligt (via GeoSweden-databasen framtaget av SCB för Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet) med variabler konsistent definierade över tid täcker hela den svenska befolkningen varje år från 1991 till 2017. SCB har använt individernas folkbokföringsadress och identifierat var de bor ner till fastighetsnivån.

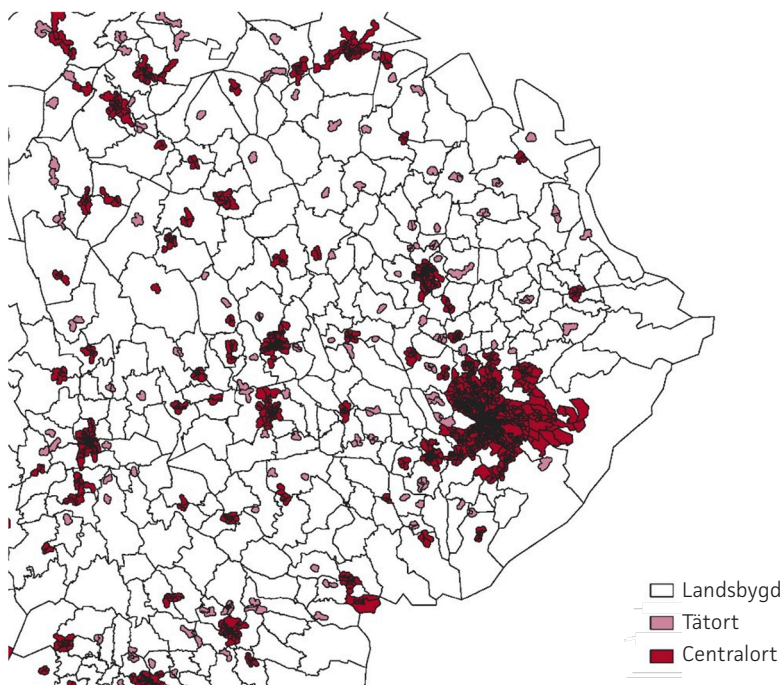
Vårt huvudsakliga mått på inkomst före skatt inkluderar bruttolön, inkomst av kapital och inkomstöverskott av aktiv näringsverksamhet. Skatte- och transfereringssystemet har förändrats kraftigt över tid, i huvudsak mot lägre skattesatser och bidrag. I en av analyserna använder vi disponibel inkomst vilken SCB definierar som inkomst efter skatt plus transfereringar. Bostadsbidrag och barnbidrag utgör två av de viktigaste transfereringarna under den tidsperiod vi studerar.

Vi är intresserade av ojämlikhet mellan stad och land på olika geografiska nivåer och använder officiella administrativa indelningar såsom regioner (21 stycken) och kommuner (290 stycken) enligt de gränser som gällde 2017. På lägre grannskapsnivåer finns det inga officiella definitioner som är enhetliga för olika kommuner och över tid. Men sedan 2018 delar SCB in Sverige i 3 363 RegSO-områden (regionala statistikområden) och 5 984 DeSO-områden (demografiska statistikområden). Ett RegSO-område inkluderar ett eller flera DeSO-områden där gränserna dragits så att naturliga barriärer såsom vägar och järnvägar respekteras i så stor utsträckning som möjligt. Ett DeSO-område hade mellan 700 och 2 700 invånare 2017 och indelningen respekterar kommungränserna.

Metod

DeSO-områdena är av särskilt intresse för oss då SCB grupperar dem i tre olika kategorier: (A) områden som (till största delen) ligger utanför en befolkningkoncentration eller tätort, (B) områden som ligger i en befolkningkoncentration eller tätort men inte i kommunens centralort och (C) områden som

Figur 1. DeSO-områden i Stockholmsregionen

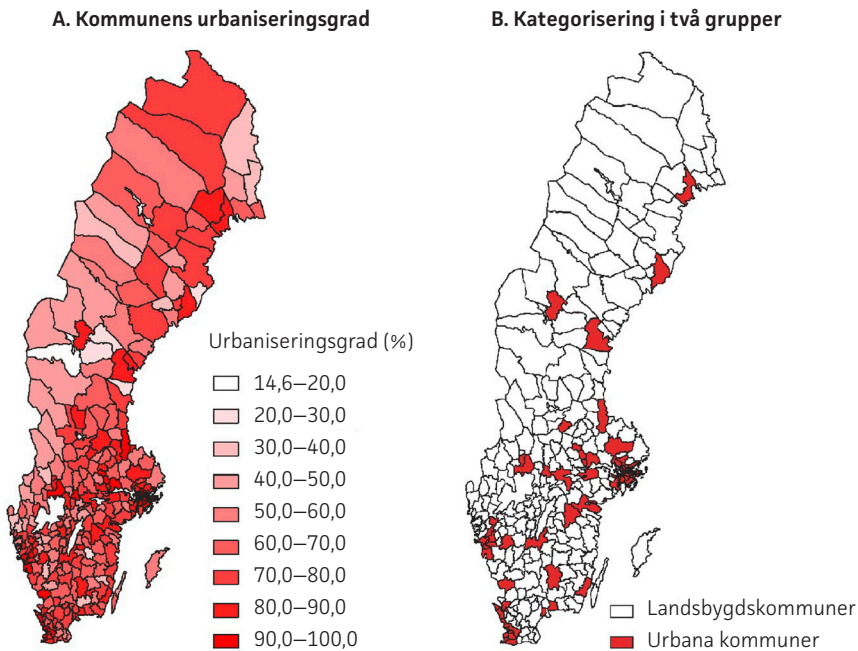

ligger i kommunens centralort. Vi refererar till A-områdena som landsbygd, B-områdena som tätorter och C-områdena som centralorter. Ungefär 18 procent av den svenska befolkningen bor på landsbygden, 10 procent i tätorterna och 72 procent i centralorterna 2017. Figur 1 visar DeSO-områdena i Stockholmsregionen.

Vi använder SCB:s DeSO-indelning av olika anledningar. För det första är indelningen på en låg aggregeringsnivå och tillåter jämförelser av stad och land inom kommuner. För det andra representerar DeSO-områden något som motsvarar sammanhållna mindre grannskap. För det tredje är det möjligt att följa samma område över tid, vilket är viktigt när man vill studera utveckling över tid. Slutligen respekterar indelningen kommungränserna vilket gör det lätt att aggregera områdena på kommun- och regionnivåerna för jämförelser mellan större områden.

I stället för en administrativ indelning såsom DeSO hade vi kunnat använda en rutnätsindelning, till exempel 250×250 meters rutor, likt den Nordin (2020) använder. Fördelen med administrativa indelningar är att även beslutsfattare på olika nivåer, exempelvis på statlig nivå eller på kommunnivån, ofta fokuserar på just sådana indelningar. Klyftor mellan kommuner är relevanta för det kommunala utjämnningssystemet. Klyftor mellan grannskap inom kommuner är i stället av stort intresse för kommunala beslutsfattare.

Figur 2. Urbaniseringsgrad på kommunnivå

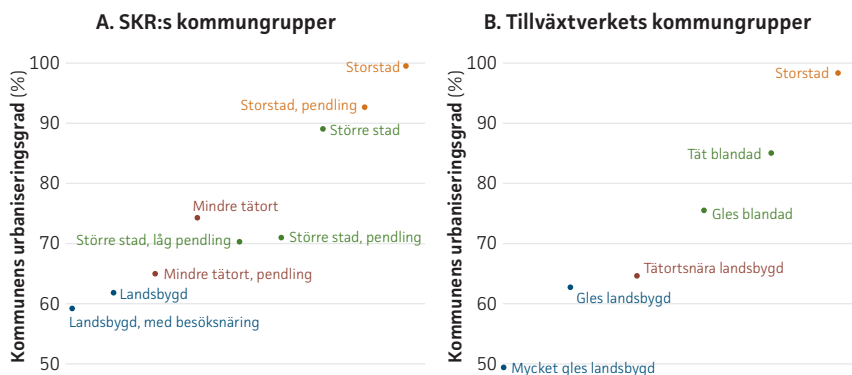

Vi studerar en lång tidsperiod om nästan 30 år. Under denna tid har flyttströmmar urbaniserat några områden och avfolkat andra. SCB:s klassificering av DeSO-områdena utgår ifrån förhållandena 2017. Men det som är landsbygd 2017 kan ha varit mindre glesbefolkat på 90-talet. På samma sätt kan tätorter ha tillkommit under tidsperioden. Med en rutnätsindelning hade vi kunnat identifierat, år för år, hur tät eller gles befolkat ett område är. Vi gör inte detta då fokus ligger på det som i dag är landsbygdsområden och relevant för dagens landsbygdsfrågor. I en mindre delanalys undersöker vi dock hur befolkningsutvecklingen sett ut i dessa landsbygdsområden.

I vår första analys visar vi inkomstutvecklingen separat för de tre DeSO-kategorierna. I en andra analys jämför vi utvecklingen på landsbygden, i tätorterna och centralorten inom varje kommun. I de avslutande analyserna jämför vi större områden såsom kommuner och regioner med varandra. För dessa analyser skapar vi ett mått på områdenas urbaniseringsgrad definierat som andel av befolkningen (i kommunen eller regionen) som bor i kommunens centralort eller i dess tätort 2017.

Figur 2 visar kartor över urbaniseringsgraden i olika kommuner och en kategorisering av kommunerna i två grupper med urbaniseringsgrad under/över genomsnittet, det vill säga de mindre/mer urbaniserade kommunerna i

Figur 3. Alternativa kommunindelningar och vår urbaniseringsgradsvariabel

vilka ungefär hälften av befolkningen bor. I huvuddrag finner vi flest landsbygdsområden i Norrland, Värmland och Småland.

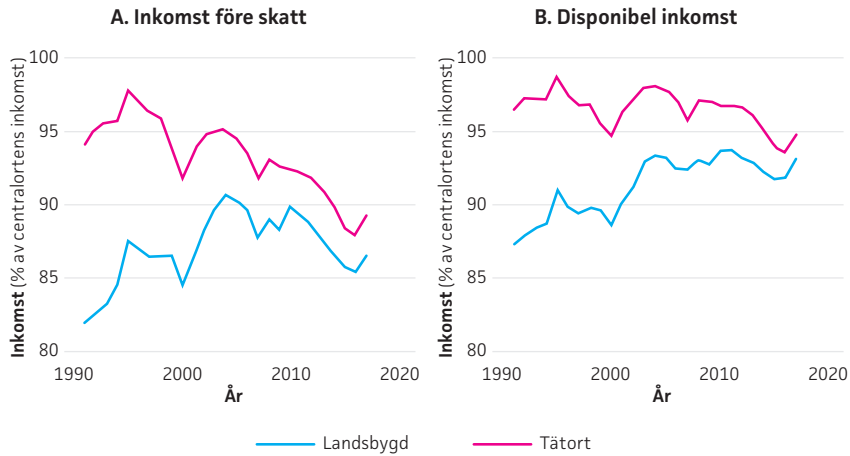
Det är vanligt att klassificera kommuner efter deras urbaniseringsgrad, inte minst för att studera klyftan mellan stad och land. Beroende på den exakta definition som används skiljer sig dock klassificeringarna åt. För att få en känsla för hur vår urbaniseringsgradsvariabel relaterar till andra urbaniseringsindelningar visar vi i figur 3 genomsnittlig (befolkningsviktad) urbaniseringsgrad för olika kommungrupper, enligt klassificering av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR; nio kategorier) samt av Tillväxtverket (sex kategorier).¹ Figur 3A visar att urbaniseringsgraden ökar när vi i SKR:s indelning går från landsbygdskommuner, till tätortskommuner med omnejd, till större stadskommuner med omnejd, till storstadskommuner med omnejd. På motsvarande sätt ser vi för Tillväxtverkets indelning att urbaniseringsgraden är lägst i landsbygdskommuner, högre i tätortskommuner, ännu högre i blandade kommuner och högst i storstadskommuner. I huvudsak får vi samma mönster som de vi hittar i våra resultat om vi i stället för vår urbaniseringsvariabel använder någon av dessa två kommunindelningar.

Resultat

Hur har inkomstpolariseringen mellan stad och land förändrats? Vi genomför analysen i fyra delar. I den första delen studerar vi hur inkomstutvecklingen ser ut i DeSO-områden på landsbygden, i tätorterna och centralorterna. I den andra delen undersöker vi skillnader mellan de tre kategorierna av områden

1 För SKR:s kommungruppsindelning, se <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>. För Tillväxtverkets klassificering av kommuner, se <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregionalutveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>.

Figur 4. Medelinkomsten i DeSO-områden på landsbygden respektive i tätorten (uttryckt relativt medelinkomsten i DeSO-områdena i centralorten), 1991–2017

inom kommunerna. I den tredje delen identifierar vi i stället skillnaderna mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad, alltså med olika andelar av befolkningen som bor i DeSO-områden på landsbygden. I den avslutande delen undersöker vi sambandet på den regionala nivån.

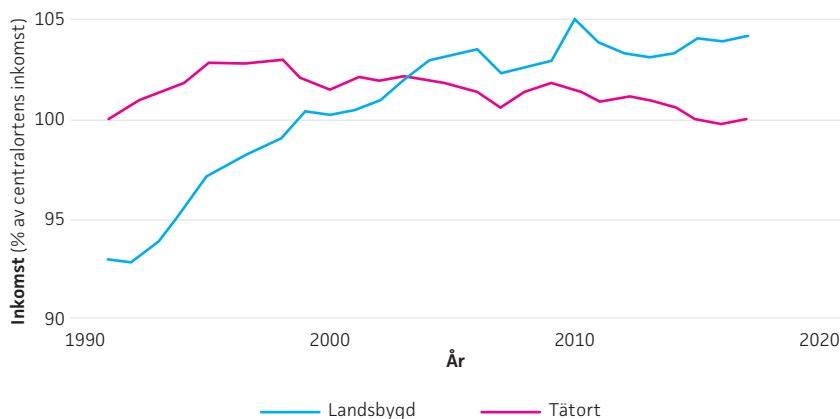
INKOMSTPOLARISERING MELLAN GRANSKAP PÅ LANDSBYGDEN, TÄTORTERNA OCH CENTRALORTERNA

Figur 4 visar medelinkomsterna 1991–2017 i DeSO-områden på landsbygden och i tätorterna (utanför kommunernas centralorter) uttryckt i procent av motsvarande inkomster i centralorterna för inkomst före skatt respektive disponibel inkomst. Vi räknar alltså ut medelinkomsterna i de tre DeSO-kategorierna landsbygd, tätort och centralort och sedan dividerar vi inkomsterna på landsbygden och i tätorterna med motsvarande inkomster för centralorterna år för år. Enligt denna indelning är inkomsterna lägre i tätorterna än i centralorterna och ännu lägre på landsbygden. Medan inkomsterna på landsbygden har ökat från 82 till 86 procent av centralorternas inkomster under tidsperioden så har de minskat från 94 till 89 procent i tätorterna. Dock har utvecklingen svängt både upp och ned. Den övergripande bilden är att landsbygden, om något, gått framåt sedan 1990-talet, men att klyftan mellan centralorter och tätorter vidgats.

Med ett progressivt skattesystem och transfereringar omfördelas resurser mellan individer med olika inkomster i Sverige. Denna omfördelning mellan hög- och låginkomsttagare kan påverka den geografiska inkomstjämligheten beroende på hur individer med olika inkomster är geografiskt fördelade. Hur påverkar då omfördelningen klyftan mellan stad och land? Figur 4B undersöker detta genom att visa motsvarande inkomstutveckling för samma

Figur 5. Inkomstutveckling (före skatt) i landsbygd och tätort relativt kommunens centralort

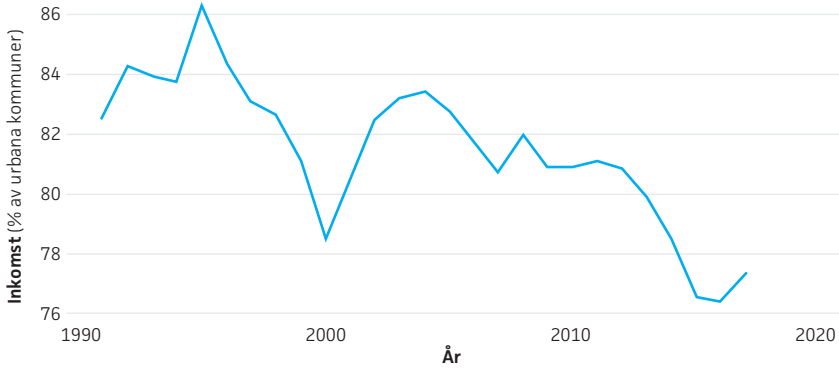
DeSO-kategorier som i figur 4A men för disponibel inkomst. Som förväntat är landsbygdens och tätorternas inkomster som andel av centralorternas inkomster nu högre än i figur 3. Vi ser också att den relativt sett positiva inkomstutvecklingen på landsbygden är starkare än för inkomsterna före skatt: inkomstnivån har ökat från 87 till 93 procent av centralorternas nivå. Samtidigt är tätorternas inkomstfall mindre kraftigt, inkomsten har fallit från strax över 96 procent till strax under 95 procent under tidsperioden. En jämförelse av figur 4A och 4B visar att omfördelning halverar inkomstgapet före skatt mellan landsbygden och centralorterna 2017.

SKILLNADER MELLAN STAD OCH LAND INOM KOMMUNER

Inkomstskillnader mellan områden på landsbygden, i tätorterna och centralorterna kan uppstå av två olika anledningar. För det första är det möjligt att inkomsterna skiljer sig åt mellan områdena inom samma kommun. Exempelvis är inkomstnivån betydligt högre i centralorten jämfört med på landsbygden i Kiruna kommun. För det andra skiljer sig inkomsterna åt mellan olika kommuner, till exempel mellan Stockholms kommun och Bergs kommun i Jämtland. Även andelar av befolkningen som bor på landsbygden, i tätorterna och centralorterna skiljer sig åt mellan kommuner. Exempelvis bor alla i Stockholms kommun i centralorten, medan de flesta bor på landsbygden i Bergs kommun. När man jämför områden på landsbygden och i centralorterna över hela landet så kommer en del av skillnaderna spegla skillnader mellan kommuner, exempelvis inkomstskillnader mellan landsbygden i Bergs kommun och centralorten i Stockholms kommun.

För att särskilja de två orsakerna till skillnader mellan stad och land börjar vi med att undersöka skillnaden mellan DeSO-kategorierna inom kommuner

Figur 6. Inkomstutvecklingen i landsbygdskommunerna relativt inkomsterna i de urbana kommunerna

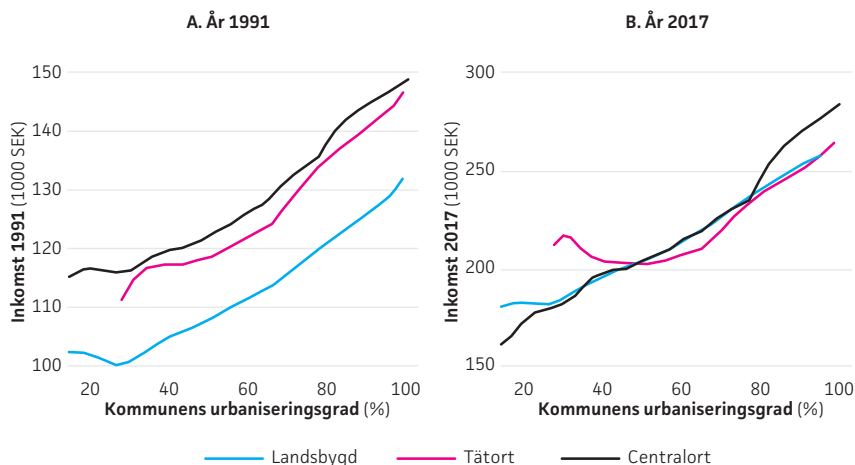

över tid. För varje kommun och år räknar vi ut landsbygdens och tätorternas inkomster som andel av centralortens inkomst. Därigenom jämför vi endast inkomsterna mellan olika områdeskategorier inom varje kommun. Av 290 kommuner har alla en centralort, 276 har DeSO-områden på landsbygden och 175 DeSO-områden i tätorter. Därefter tar vi (det befolkningsviktade) medelvärde över alla kommuner för varje år och områdeskategori. Figur 5 visar inkomstutvecklingen (för inkomster före skatt) för områdena på landsbygden och i tätorterna relativt kommunens centralort över tid.

Inkomstnivåerna utanför centralorterna är mycket högre i figur 5 jämfört med i figur 4; de är faktiskt högre i tätorterna än i centralorterna nu när jämförelsen görs inom varje kommun. Dessutom är inkomstutvecklingen för områdena på landsbygden starkare än i övriga områden och inkomstnivån går från 93 till 104 procent av centralorternas nivå under den tidsperiod vi studerar. Det finns därför ingen inkomstskillnad till landsbygdens nackdel i slutet på tidsperioden. Den klyfta som finns till centralorternas fördel i figur 4 måste därför bero på inkomstskillnader mellan kommuner. Det som avgör om landsbygdsområden år 2017 har en inkomstnivå som endast är 86 procent av inkomstnivån i centralorterna i figur 4A är att de i större utsträckning ligger i kommuner med lägre inkomstnivåer.²

2 Vi har även konstruerat en variant av figur 5 där vi enbart använder de 175 kommuner som har DeSO-områden i alla tre områdes-kategorier. Detta ger en figur som är väldigt lik figur 5; se figur A1 i Appendix. För fullständighetens skull har vi även konstruerat en variant av Figur 4 där vi enbart använder de 175 kommuner som har DeSO-områden i alla tre områdes-kategorier. Genom denna selektion av kommuner läggs automatiskt en större betoning på jämförelser inom kommunen (skillnader mellan kommuner med endast centralort, t.ex. Stockholm, och kommuner med mest landsbygd, t.ex. Bergs kommun, har ju då rensats bort i selektionen av kommuner). Den nya figuren visar trots detta att inkomsterna är lägre på landsbygden än i centralorterna under hela perioden 1991–2017; se figur A2 i

Figur 7. Inkomster 1991 och 2017 och kommunens urbaniseringsgrad efter DeSO-kategori

SKILLNADER MELLAN KOMMUNER

I vår analys av skillnader mellan kommuner fokuserar vi på sambandet mellan inkomsten i kommunen och dess urbaniseringsgrad, där urbaniseringsgrad definierats som andelen av befolkningen i kommunen som bor i kommunens centralort eller i dess tätort. Vi börjar med att jämföra landsbygdskommuner med urbana kommuner, med urbaniseringsgrad lägre respektive högre än genomsnittet, med varandra. Vi fokuserar på inkomster före skatt och redovisar resultaten i figur 6, som visar utvecklingen i landsbygdskommunerna där inkomsterna är uttryckt i procent av inkomsterna i de urbana kommunerna. Figuren visar att landsbygdskommunerna har lägre inkomster än de urbana kommunerna och att klyftan har ökat över tid: inkomsterna sjunker från 83 procent till 77 procent av inkomsterna i de urbana kommunerna över perioden 1991–2017.³

Analysen hittills antyder att det inte är glesbefolkade grannskap som släpat efter utan att det är glesbefolkade kommuner som gjort det. Vi studerar sambandet närmare genom att undersöka hur inkomsterna i kommunerna varierar med kommunernas urbaniseringsgrad, samt hur inkomsterna skiljer sig åt mellan landsbygd, tätorter och centralorter vid olika urbaniseringsgrader. För varje kommun beräknar vi först inkomsterna i de tre DeSO-kategorierna, varefter vi skattar ett kontinuerligt samband mellan respektive inkomst och

Appendix. Med den selektion som gjorts visar nu figur A2, liksom figur 5, att landsbygden gått kraftigt framåt.

3 Notera att skalan på y-axeln i figur 6 täcker ett kortare intervall än vad som är fallet i de tidigare resultatfigurerna.

urbaniseringsgraden.⁴ Figur 7 visar detta samband för åren 1991 respektive 2017.

Om vi börjar med situationen år 1991 så ser vi att det existerar ett positivt samband mellan urbaniseringsgrad och inkomst i var och en av de geografiska kategorier vi studerar (se figur 7A). Detta innebär alltså att kommuner med högre urbaniseringsgrad (dvs. där en större andel av befolkningen i kommunen bor i de mer centrala delarna) är förknippade med högre inkomster. På motsvarande sätt, om en stor andel i en kommun bodde på landsbygden (låg urbaniseringsgrad) så var inkomsterna lägre i *alla* typer av geografiska områden i kommunen, inklusive inkomsterna i centralorten. Från figur 7A noterar vi också att för varje punkt på den horisontella axeln (dvs. för varje kommun med en given urbaniseringsgrad) så var inkomsterna lägre på landsbygden (den ljusblå linjen) än i tätorterna (den röda linjen) och centralorterna (den svarta linjen).

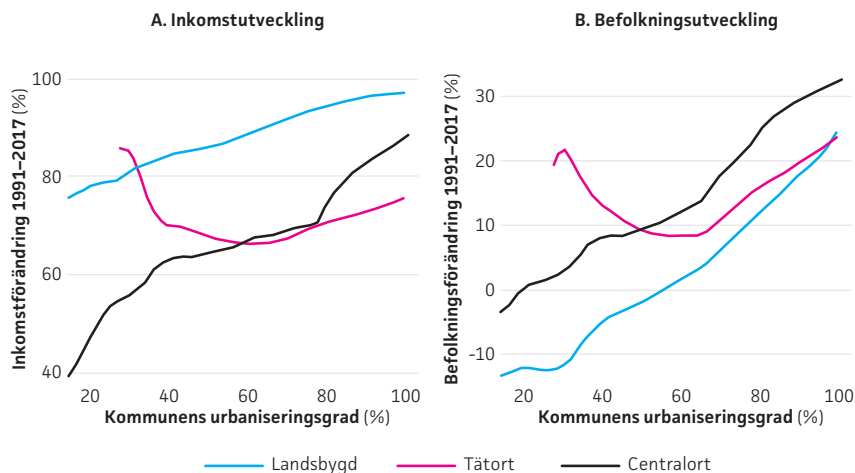
När vi sedan går över till situationen år 2017 ser vi, precis som för år 1991, att sambandet är positivt för alla tre kategorier av geografiska områden (se figur 7B). Den huvudsakliga förändring som skett är dock att i princip hela gapet mellan stad och land har försvunnit vid varje given urbaniseringsgrad (dvs. för varje kommun med en viss urbaniseringsgrad), vilket framgår av att de linjerna för landsbygd respektive centralort ligger mer eller mindre på varandra över större delen av fördelningen. Resultatet speglar med andra ord det vi tidigare såg i figur 5, att inom kommunerna har landsbygden gått framåt.

För att undersöka förändringar över tid visar vi i figur 8A sambandet mellan urbaniseringsgrad och den procentuella inkomstförändringen mellan 1991 och 2017. Vi redovisar sambandet separat för de olika områdeskategorierna. Figuren visar positiva samband för både landsbygden och centralorten; inkomstutvecklingen har alltså varit starkare både på landsbygden och i centralorterna när urbaniseringsgraden är högre. På motsvarande sätt har inkomstutvecklingen varit svagare i kommuner där en större andel av befolkningen bor på landsbygden. Då vi i figur 7A såg att kommuner med större andelar av befolkningen på landsbygden (dvs. med lägre urbaniseringsgrad) också hade lägre initiala inkomstnivåer 1991 innebär detta att det relativa gapet mellan landsbygdskommuner och urbana kommuner har ökat över tid.

I figur 8A noterar vi också en större skillnad i utvecklingen mellan centralorterna i de mest respektive de minst urbaniserade kommunerna än motsvarande skillnad på landsbygden. Inkomstökningen under perioden är 40 procent i centralorterna i de minst urbana kommunerna och 90 procent i

4 Vi visar ett skattat samband mellan kommunernas inkomster och urbaniseringsgrad för att tydligare visualisera hur de två variablerna samvarierar. Istället för en vanlig linjär anpassning med hjälp av minstakvadratmetoden (OLS) använder vi en så kallad polynomanpassning med befolkningsvikter. Detta tillåter att sambandet varierar på ett icke-linjärt sätt. Polynomanpassningen har tagits fram med hjälp av kommandot `lpolynomial` i Stata.

Figur 8. Inkomst- och befolkningsutveckling och kommunens urbaniseringsgrad efter DeSO-kategori

de mest urbana kommunerna. Motsvarande siffror på landsbygden är ungefär 75 procent respektive strax under 100 procent. Centralorternas inkomstutveckling beror således mer på kommunens urbaniseringsgrad än vad landsbygdens inkomstutveckling gör. Nivåmässigt är inkomstutvecklingen också bättre på landsbygden än i centralorterna vid varje given urbaniseringsgrad (den blå linjen ligger högre än den svarta linjen över hela intervallet).

En intressant fråga är hur befolkningsutvecklingen relaterar till urbaniseringsgrad och inkomstutveckling. Vi undersöker den frågan genom att analysera kommunsambandet mellan urbaniseringsgrad och befolkningsutveckling över perioden 1991–2017 för var och en av de tre områdeskategorierna (se figur 8B). Figuren visar att befolkningsförändringen är svagare i kommuner med lägre urbaniseringsgrad, både på landsbygden och i centralorterna. Den svagare inkomstutvecklingen vi såg i kommuner med högre andelar landsbygd i figur 8A går därför hand i hand med svagare befolkningsutveckling.

Figur 8B visar också att vid varje given urbaniseringsgrad är befolkningsutvecklingen svagare på landsbygden än i centralorten (den blå linjen ligger lägre än den svarta linjen över hela intervallet). I kommuner där fler än 50 procent av befolkningen bor på landsbygden så har landsbygden en negativ befolkningsutveckling, det vill säga landsbygden har avfolkats i dessa kommuner under den tidsperiod vi studerar. Centralorterna har däremot en i regel positiv befolkningsutveckling, även i kommuner med höga andelar av befolkningen på landsbygden. Detta mönster skiljer sig från mönstret för urbaniseringsgrad och inkomstutveckling som vi observerade i figur 8A där inkomstutvecklingen på landsbygden är starkare än den i centralorterna vid varje given urbaniseringsgrad. Detta innebär att även om avfolkning i kommuner med höga andelar landsbygd huvudsakligen har skett i kommunernas landsbygdsområden så är

det centralorterna i dessa kommuner som utvecklats svagast inkomstmässigt. Det negativa sambandet mellan avfolkning och inkomsteftersläpning gäller därför endast mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad och inte inom kommuner.

SKILLNADER MELLAN REGIONER

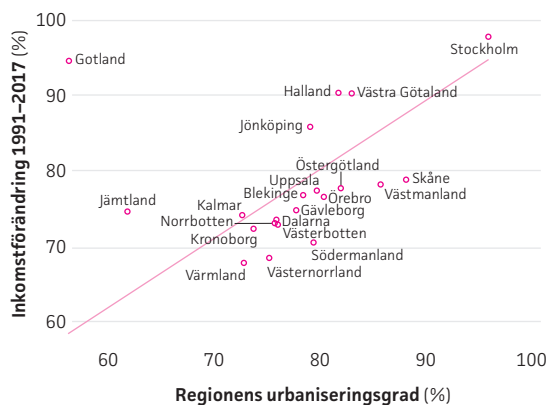
I föregående avsnitt fann vi att inkomstutvecklingen mellan 1991 och 2017 var väldigt olika i kommuner med olika urbaniseringsgrad. En intressant fråga är om detta resultat speglar skillnader över regioner eller om det drivs av skillnader inom regioner. Vi undersöker denna fråga genom att grafiskt visa sambandet mellan regionernas urbaniseringsgrad och inkomstförändringen i regionerna mellan 1991 och 2017 (se figur 9). Varje region utgör således en punkt i figuren, och för att tydligare visa hur korrelationen ser ut mellan de två variablerna visar vi även den bästa linjära anpassningen till datapunkterna (som erhålls genom en OLS-skattning med befolkningsvikter). Även här ser vi ett positivt samband mellan urbaniseringsgrad och inkomstutveckling. Sambandet är ungefär lika starkt som det för kommunerna (se figur 8), nu med uppemot 30 procentenheters skillnad mellan regionerna med den starkaste respektive svagaste inkomstutvecklingen. Vi ser också en tydlig geografisk koncentration av regioner med lägre urbaniseringsgrad och svagare inkomstutveckling i Norrland. Söderut är det Värmlands län och regionerna runt Småland som uppvisar lägre urbaniseringsgrad och svagare inkomstutveckling. Det är värt att notera att det positiva sambandet inte enbart drivs av Stockholm. Även om vi plockade bort Stockholm skulle vi få ett positivt samband, framför allt drivet av inkomstutvecklingen i Västra Götaland, Halland och Jönköping.

Slutsatser

I den här artikeln har vi studerat hur inkomstpolariseringen ser ut mellan stad och land i Sverige och hur denna polarisering har förändrats mellan 1991 och 2017. Ett specifikt syfte med artikeln var att utröna hur mycket av skillnaderna som drivs av skillnader mellan stad och landsbygd inom kommuner och hur mycket som drivs av skillnader mellan kommuner med olika urbaniseringsgrad. Analyserna bygger på ett datamaterial som täcker hela den svenska befolkningen varje år för perioden 1991–2017.

Då vi jämför inkomstnivåerna i Sveriges alla grannskap (så kallade DeSO-områden), uppdelat på om de ligger i en centralort, i en tätort eller på landsbygden, visar våra resultat att det finns en klyfta mellan stad och land, med lägre inkomstnivåer på landsbygden. Detta resultat ligger i linje med den allmänna förståelsen att inkomsterna är högre i mer urbana områden än på landsbygden. Det ligger även i linje med resultaten i Nordin (2020). Vi ser dock att klyftan minskat över perioden 1991–2017. I genomsnitt har inkomsterna före skatt i

Figur 9. Inkomstutveckling och urbaniseringsgrad på regional nivå

DeSO-områden på landsbygden ökat från 82 till 86 procent av inkomsterna i områden som ligger i kommuners centralorter.

Det är dock viktigt att ha i åtanke då man jämför inkomstutvecklingen i olika områden att *landsbygdsområdena är ojämnt fördelade bland Sveriges kommuner*. Om vi i stället jämför landsbygdsområdena med områdena i centralorten *inom* varje kommun så finner vi att den minskade klyftan beror på att landsbygden har gått starkt framåt: i genomsnitt har landsbygdens inkomst som andel av centralortens inkomst i samma kommun ökat från 93 till 104 procent. Det finns därför ingen inkomstskillnad till landsbygdens nackdel i slutet på tidsperioden. Detta är ett resultat som såvitt vi vet inte lyfts fram tidigare, och som skiljer sig en del från de slutsatser som dras i Nordin (2020), Den klyfta som vi fann till de urbana områdenas fördel då vi jämförde grannskap med varandra oavsett var de låg i Sverige beror alltså på *inkomstskillnader mellan kommuner* (fattiga landsbygdsområden ligger i högre utsträckning i kommuner med lägre inkomstnivåer). Detta är också förklaringen till att vi får lite andra resultat än Nordin (2020), och visar på vikten att beakta stad-land skillnader inom kommuner respektive mellan kommuner. Detta resultat innebär också att en kommun inte bör bedriva landsbygdsfrågor utifrån uppfattningen att de som bor på landsbygden i kommunen har lägre genomsnittliga inkomster än de som bor i centralorten. Dock utesluter inte våra resultat att det kan finnas andra klyftor mellan stad och land, till exempel med avseende på tillgång till samhällsservice och större behov av allmänna transportmedel, som det kan finnas anledning för kommunala beslutsfattare att beakta.

Vår jämförelse mellan kommuner visar att kommuner med högre urbaniseringsgrad, definierat som större andel av befolkningen boendes i tätorter eller centralorter, har högre inkomster. Denna inkomstpolarisering mellan kommuner existerar även om vi jämför centralorter i mer urbana kommuner med centralorter i mindre urbana kommuner, liksom mellan landsbygdsområden

i kommuner med olika urbaniseringsgrad. Polariseringen existerade både i början och i slutet på vår tidsperiod, men har ökat ganska kraftigt sedan början av 1990-talet: inkomstökningarna är dubbelt så stora procentuellt sett, runt 90 procent respektive 40 procent i reella termer, om man jämför centralorterna i toppen med dem i botten. En analys på regionnivå visar svag inkomstutveckling i många Norrlandsregioner, Värmlands län, och regioner i Småland (Kronoberg och Kalmar). Det är värt att notera att det positiva samband mellan urbaniseringsgrad och inkomstutveckling som vi finner på regional nivå inte enbart drivs av Stockholm; även inkomstutvecklingen i Västra Götaland, Halland och Jönköping spelar en viktig roll för det positiva sambandet.

De resultat som visar på en ökande inkomstpolarisering mellan kommuner och regioner med olika urbaniseringsgrad tyder på ett behov av riktade insatser mot kommuner och regioner där många bor på landsbygden. En mer omfattande kommunal utjämning skulle minska klyftan mellan stad och land.

Vi undersöker även sambandet mellan inkomstutveckling och avfolkning. Vi finner inte bara en starkare inkomstutveckling utan även en starkare befolkningsökning i mer urbaniserade kommuner. Således är frågan om urbanisering och avfolkning starkt kopplat till klyftan mellan stad och land om jämförelsen görs mellan kommuner. Däremot visar våra resultat att vid varje given kommunal urbaniseringsgrad så är befolkningsutvecklingen svagare på landsbygden än i centralorterna. I kommuner där flest bor på landsbygden är befolkningsutvecklingen till och med negativ på landsbygden (men inte i centralorterna). Men inkomstutvecklingen i dessa kommuner är alltså svagare i centralorterna än på landsbygden. Sambandet mellan avfolkning och inkomstutveckling är därför komplext: även om det avfolkats framför allt i landsbygden i landsbygdskommuner så är det centralorterna i dessa kommuner som uppvisar den sämsta inkomstutvecklingen. Även detta resultat talar emot landsbygdsåtgärder som utgår ifrån att det går dåligt för mindre tätbefolkade områden mer generellt i Sverige.

En viktig uppgift för framtida studier är att undersöka vilka de huvudsakliga mekanismerna är bakom de resultat vi funnit i denna artikel, inklusive en djupare förståelse för migrationens betydelse och den socioekonomiska och demografiska sammansättningen i olika geografiska områden som följer på hushållens geografiska sortering.

Kopplingen mellan den geografiska inkomstojämlikheten och politisk och annan form av samhällelig och social polarisering (Andersson m.fl. 2023; Erlingsson m.fl. 2021; Oscarsson m.fl. 2021) bör också studeras mer ingående.

Referenser

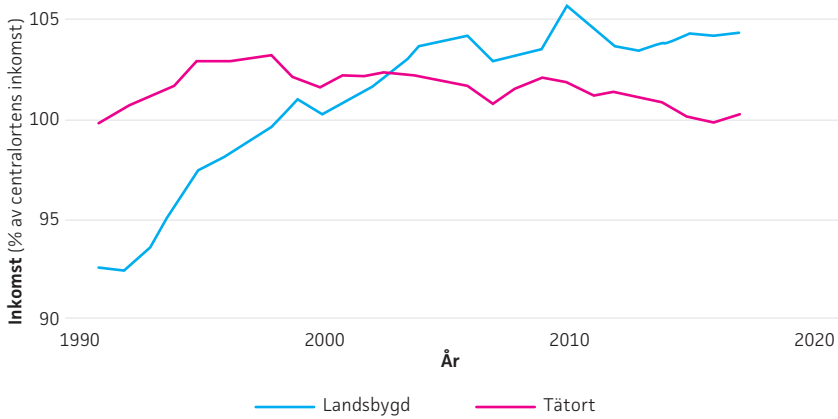
Adler, David & Ansell, Ben W., 2019. "Housing and Populism", *West European Politics* 43, s. 344-365.

- Andersson, Henrik, Blind, Ina, Brunåker, Fabian, Dahlberg, Matz, Fredriksson, Greta, Granath, Jakob & Liang, Che-Yuan, 2023. "What's in a Label? On Neighbourhood Labelling, Stigma and Housing Prices", *SocArXiv*, tillgänglig på <https://doi.org/10.31235/osf.io/xu759>.
- Boverket, 2023. "Boendesegregationens utveckling och mekanismer: Årsrapport 2023 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige". Rapport 2023:23.
- Diamond, Rebecca & Moretti, Enrico, 2021. "Where is Standard of Living the Highest? Local Prices and the Geography of Consumption", *National Bureau of Economic Research Working Paper* 29533.
- Enflo, Kerstin, 2016. "Regional ojämlikhet i Sverige. En historisk analys", *SNS Analys* nr 33.
- Erlingsson, Gissur Ó., Öhrvall, Richard, Wallman Lundåsen, Susanne & Zerne, Arvid, 2021. *Centrum mot periferi? Om missnöje och framtidstro i Sveriges olika landsdelar*. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Gaubert, Cecile, Kline, Patrick M., Vergara, Damián & Yagan, Danny, 2021. "Trends in U.S. Spatial Inequality: Concentrating Affluence and a Democratization of Poverty", *American Economic Association Papers and Proceedings* 111, s. 520–525.
- Henning, Martin, Westlund, Hans & Enflo, Kerstin, 2023. "Urban-Rural Population Changes and Spatial Inequalities in Sweden", *Regional Science Policy Practice* 15, s. 878–892.
- Massey, Douglas S. & Fischer, Mary J., 2003. "The Geography of Inequality in the United States, 1950–2000", *Brookings-Wharton Papers on Urban Affairs*, s. 1–40.
- Moretti, Enrico, 2012. *The New Geography of Jobs* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Nordin, Martin, 2020. "Att leva i land och stad – ett djupare perspektiv på inkomstfördelning", *AgriFood Economics Centre*, Rapport 2020:2.
- Oscarsson, Henrik, Bergman, Torbjörn, Bergström, Annika & Hellström, Johan, 2021. *Polarisering i Sverige – Demokratirådets rapport 2021*. Stockholm: SNS Förlag.
- Reardon Sean F. & Bischoff, Kendra, 2011. "Income Inequality and Income Segregation", *American Journal of Sociology* 116, s. 1092–1153.
- Storper, Michael, 2018. "Separate Worlds? Explaining the Current Wave of Regional Economic Polarization", *Journal of Economic Geography* 18(2), s. 247–270.

Appendix

Figur A1. Inkomstutveckling (före skatt) på landsbygd och i tätort relativt kommunens centralort för de 175 kommuner som har DeSO-områden i alla tre områdes-kategorier

Figur A2. Medelinkomsten i DeSO-områden på landsbygd och i tätort (uttryckt relativt medelinkomsten i DeSO-områdena i centralorten), 1991–2017, för de 175 kommuner som har DeSO-områden i alla tre områdes-kategorier

